

Aliesia Pavliuk

Stosunki polsko-ukraińskie po rewolucji godności

Wprowadzenie

Polsko-ukraińska współpraca, będąca pokłosiem w pierwszej kolejności bliskości geograficznej, ale również swoistej wspólnoty historycznej, jest intensywna i przebiega na wielu wzajemnie przenikających się płaszczyznach: gospodarczej, politycznej oraz kulturowej. Obok oficjalnych relacji na szczeblu rządowym, widoczna jest ona również w niezwykle ożywionej działalności ukraińskich i polskich organizacji pozarządowych (NGOs) oraz w wymianie naukowej i kulturalnej. Władze Polski, od momentu uzyskania przez Ukrainę niepodległości w 1991 r. wszelkimi sposobami wspierały jej europejskie aspiracje oraz demokratyczne przemiany, skąd przypuszczenie, że wydarzenia rewolucji godności nie miały stanowić wyjątku. Jednak wzajemne stosunki znacznie się ochłodziły po przyjęciu przez Sejm RP uchwały o zbrodni wołyńskiej¹, która spotkała się z natychmiastową, negatywną reakcją strony ukraińskiej. Nie ulega wątpliwości, że taka zmiana politycznego tonu postawiła pod znakiem zapytania dalszą współpracę obu państw, i tak już osłabioną wydarzeniami rewolucji godności.

Zasadniczym celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, czy i w jakim stopniu rewolucja godności wpłynęła na wzajemne relacje pomiędzy Polską a Ukrainą. Niezbędnym elementem badań jest dokładna analiza wspólnych działań, oświadczeń, spotkań oraz wypowiedzi politycznych działaczy, naukowców i specjalistów bilateralnych stosunków polsko-ukraińskich. Ukraina otwarcie przedstawia swoje europejskie aspiracje, uważając Polskę za swojego najważniejszego partnera strategicznego i „rzecznika” swoich interesów w Unii Europejskiej. Z tego powodu, najczęstszym tematem debat, które toczyły się zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie, jest próba zdiagnozowania przyczyn pogorszenia się stosunków pomiędzy dwoma państwami.

---

¹ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 lipca 2013 r. w sprawie uczczenia 70. rocznicy Zbrodni Wołyńskiej i oddania hołdu Jej ofiarom, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP2013000060> (1 III 2018).

Aktualność tematu podkreśla fakt, że wydarzenia rewolucji godności na Ukrainie miały miejsce stosunkowo niedawno. Artykuł przedstawia przyczyny rewolucji godności na Ukrainie, oraz wpływ tych wydarzeń na migrację obywateli Ukrainy do Polski. W tym kontekście postawiono hipotezę, że rewolucja godności lat 2013-2014 stała się przyczyną osłabienia strategicznego partnerstwa pomiędzy Polską a Ukrainą. W celu jej udowodnienia w artykule postawiono następujące pytania badawcze: jakie są główne przyczyny rewolucji godności na Ukrainie oraz jak zmieniła się rola Polski jako głównego adwokata europejskich aspiracji Ukrainy? W tym celu analizie poddano dostępną literaturę przede wszystkim w języku ukraińskim, ale również literaturę polsko- i anglojęzyczną z zakresu metodologii nauk społecznych, badań politologicznych oraz nauk o stosunkach międzynarodowych. W związku z tym, że temat stosunków polsko-ukraińskich w ostatnich latach jest często i chętnie podejmowany w literaturze przedmiotu², niniejszy artykuł, dzięki przeanalizowaniu zwłaszcza ukraińskich publikacji, jest cennym uzupełnieniem dostępnej na polskim rynku literatury, odnoszącej się do polsko-ukraińskich relacji. O ile jednak informacje odnoszące się do polsko-ukraińskich relacji na bieżąco ukazują się w środkach masowego przekazu, to analiza rewolucji godności, jej przyczyn i możliwych konsekwencji nie jest częstym przedmiotem zainteresowania polskich ośrodków akademickich. Tematyka ta pojawia się głównie w publikacjach w języku ukraińskim. Naukowcy patrzą na rewolucję godności na Ukrainie zwykle poprzez pryzmat wyjaśniania przyczyn wydarzeń lat 2013-2014 oraz skutków społecznych, politycznych i gospodarczych z jakimi musiała zmierzyć się Ukraina. Ich wyjaśnienie istotne jest również w kontekście polsko-ukraińskich relacji, ponieważ zdiagnozowanie przyczyn ochłodzenia wzajemnych relacji jest niezbędnym elementem odbudowy wzajemnego zaufania, którym niewątpliwie dwa państwa darzyły się w pierwszych latach niepodległości Ukrainy.

Rewolucja godności na Ukrainie i przyczyny jej powstania

Współczesna Ukraina znajduje się obecnie na etapie transformacji społeczno-politycznej oraz gospodarczej. Stopniowo wdrażane demokratyczne standardy zarządzania państwem nieuchronnie wiązały się również z koniecznością wprowadzania idei politycznych swobód. Prawa i swobody polityczne należą do powszechnie uznawanych, bezwzględnych i nadrzędnych wartości państwa

---

² M.in: *Ukraińcy patrzą na zachód – ocena polityki i oczekiwania; Priorytetowe Partnerstwo. Wspólna wizja stosunków polsko-ukraińskich; Polska-Ukraina, Polacy-Ukraińcy, Poland-Ukrainian Relations.*

demokratycznego, prawnego i socjalnego. Zasady te stanowią podstawę dla funkcjonowania wszystkich innych swobód systemu demokratycznego, gwarantując prawa państwa i jego społeczeństwa w wymiarach życia politycznego, społeczno-ekonomicznego i kulturowego³.

Dnia 22 XI 2013 r., tuż przed zaplanowanym na 28 XI szczytem Partnerstwa Wschodniego w Wilnie⁴, minister spraw zagranicznych Litwy Linas Linkevičius (Litwa przewodniczyła Unii Europejskiej w okresie od 1 VII do 31 XII 2013 r.) odrzucił propozycję Gabinetu Ministrów Ukrainy przeprowadzenia rokowań w trójstronnym formacie UE-Ukraina-Rosja, argumentując to brakiem odpowiednich rozwiązań w prawie wspólnotowym oraz w europejskiej praktyce⁵. Odpowiedzią były masowe, obywatelskie protesty w Doniecku, Chmielnicku, Łucku, Równem, Charkowie, Kijowie, Lwowie i innych miast, których trzon stanowili przede wszystkim ludzie młodzi, pragnący lepszej przyszłości dla swojego kraju. Od 22 XI 2013 r. zaczęły powstawać żywołowe „majdany”, na placu Niepodległości (Majdanie), stanowiące formę obywatelskiego protestu przeciwko decyzji władzy o niepodpisaniu umowy stowarzyszeniowej z UE. Według stacji BBC do kampanii przyłączyło się pół miliona protestujących⁶.

Proces walki społeczeństwa o kontynuowanie europejskiego wyboru Ukrainy miał pokojowy charakter, a takich w historii niezależnej Ukrainy było już kilka. Początkowo pokojowe protesty obywateli Ukrainy z biegiem czasu zmieniły swój charakter na bardziej konfrontacyjny i brutalny, zwłaszcza, gdy doszło do bezpośrednich walk z oddziałami milicji – Berkut. Nieustępliwa postawa władz Ukrainy doprowadziła do zwiększenia liczby uczestników protestu od kilkunastu do kilkuset tysięcy, masowych i długotrwałych akcji obywatelskiego nieposłuszeństwa, które ostatecznie zakończyły się obaleniem prezydenta i rządu. Antypatia do władzy i chęć stworzenia lepszej przyszłości dla własnego państwa zmusiły ludzi do wyjścia na ulice w różnych regionach kraju, rozpoczynając tym samym masowe protesty. Arogancja władzy, brutalne traktowanie demonstrantów, zatrzymania, porwania, pobicia i pierwsze pojedyncze ofiary jeszcze bardziej zaogniły sytuację. Punktem zwrotnym stały się wydarzenia z 19 II 2014 r., kiedy obydwie strony konfliktu zaostriły swoje działania, a od broni używanej przez milicję zginęło co najmniej kilkudziesięciu demonstrantów. Ofiary poniesione w obronie wolności i demokracji nazwano później „Niebiańską Sotnią”. Po raz pierwszy w historii

³ W. Kłymonczuk, *Ukraina w poszukiwaniu wolności – od Rewolucji Godności do wyborów parlamentarnych w 2014 roku*, „Wschód Europy” 2015, nr 1, s. 93-94.

⁴ C. Larsson, *The Eastern Partnership Vilnius-Summit and the Battle for Ukraine*, <https://www.europeaninstitute.org/index.php/ei-blog/187-november-2013/1815-the-eastern-partnership-vilnius-summit-and-the-battle-for-ukraine-1120> (1 III 2018).

⁵ У ЄС відкинули пропозицію Києва про тристоронні переговори за участю Росії, <http://www.pravda.com.ua/news/2013/11/22/7002724/> (22 XI 2013).

⁶ E. Thomas, *Ukraine unrest: Protesters in stand-off over EU deal*, BBC News, Europe, 2 XII 2013.

niepodległej Ukrainy, w konflikcie pomiędzy władzą a społeczeństwem, w masowych akcjach protestu, przelano krew⁷. Wiadomości o wydarzeniach na Majdanie bardzo szybko rozprzestrzeniły się w mediach i sieci społecznościowej, tworząc nowy rozdział w historii Ukrainy pod nazwą „Euromajdan”, „Rewolucja Godności” lub „Ukraińska Eurorewolucja”⁸.

Wyjaśnieniem przyczyn obywatelskich protestów na Ukrainie oraz powstania Euromajdanu zajął się Kijowski Międzynarodowy Instytut Socjologii oraz Fundacja „Demokratyczne Inicjatywy im. Ilka Kuczeriwa” we wspólnym badaniu przeprowadzonym w grudniu 2013 r. Wśród najważniejszych powodów zaznaczonych przez respondentów pojawiły się: brutalne rozpędzenie demonstrantów na placu Niepodległości i represje (70%), rezygnacja Wiktora Janukowycza z podpisania umowy stowarzyszeniowej z UE oraz pragnienie wprowadzenia zmian na Ukrainie (50%), konieczność rotacji władzy (39%), jak również wezwanie opozycji do udziału w protestach (5%)⁹. Ciągłe narastanie niezadowolenia obywateli zwiększało listę żądań protestujących. Do listy wymagań dodano: uwolnienie aresztowanych demonstrantów i zaprzestanie represji (82%), dymisję rządu (80%), ustąpienie prezydenta i przedterminowe wybory głowy państwa (75%), podpisanie umowy stowarzyszeniowej z UE (71%) oraz rozwiązanie Rady Najwyższej i rozpisanie przedterminowych wyborów parlamentarnych (56%)¹⁰.

Najdłuższy narodowy protest we współczesnej historii Ukrainy trwał od listopada 2013 r. do marca roku 2014, którego epicentrum stanowił centralny plac Kijowa – Majdan Niezależności. Łańcuchowa reakcja przekształcenia Ukrainy skumulowała w krótkim okresie wiele wydarzeń: śmierć protestujących na Majdanie w wyniku akcji oddziałów specjalnych milicji, upadek represyjnego aparatu rządowego prezydenta Janukowicza po jego ucieczce z kraju, aneksja Krymu przez Federację Rosyjską, przedterminowe wybory prezydenckie oraz wybór prezydenta (Petra Poroszenki) w pierwszej turze, radykalny separatyzm i dziwna wojna „hybrydowa” (oficjalnie wciąż nazywana „działaniem antyterrorystycznym”), setki zamordowanych wojskowych i cywilów w Donbasie¹¹ oraz skomplikowane

⁷ W. Kłymonczuk, *op.cit.*, s. 99-100.

⁸ *Marченко: Длaczego на Україні powstaў Euromайдан?*, <https://obserwatorpolityczny.pl/?p=19004> (22 XI 2017).

⁹ Sondaż ogólnonarodowy Fundacji „Demokratyczne Inicjatywy im. Ilka Kuczeriwa” i socjologicznej służby Centrum im. Razumkowa przeprowadzony 20-24 XII 2013 r. Próba reprezentatywna – 2010 respondentów w wieku od 18 lat we wszystkich regionach Ukrainy, <http://dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/protestni-nastroi-v-uukraini.htm> (20 II 2015).

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Według danych ONZ w wyniku wojny hybrydowej na Ukrainie od początku konfliktu w Donbasie (od kwietnia 2014 r.) do sierpnia 2017 r. odnotowano 10 225 ofiar śmiertelnych i 24 541 rannych. Liczba ta obejmuje żołnierzy ukraińskich, członków prorosyjskich grup zbrojnych i ludność cywilną, http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport19th_EN.pdf (1 III 2018).

społeczno-ekonomiczne skutki geopolitycznego kierunku ku Europie¹². Ukraińskie wydarzenia, nazwane „rewolucją godności”, pokazały światu, że Ukraińcy są narodem, którego celem jest europejska przyszłość i który za wszelką cenę, nawet własnego życia, pragnie bronić wartości europejskich. Co więcej, że obywatele Ukrainy zasługują na lepszy los dla swojego państwa.

Stosunek polskich polityków i naukowców do wydarzeń rewolucji godności

Wszystkie te wydarzenia znalazły swoje odzwierciedlenie również w stosunkach pomiędzy Polską i Ukrainą. Przez cały okres protestów na Majdanie Polska wspierała proeuropejskie aspiracje Ukrainy. Wkrótce jednak Polska zderzyła się z nieprzewidywanymi dotąd konsekwencjami nie tylko ze strony Europy, uzależnionej od rosyjskiego gazu, ale również od własnego społeczeństwa, które zaczęło radykalizować swoje stanowisko wobec Ukraińców. Taka zmiana politycznego kierunku zaskoczyła Ukrainę. W trudnym dla siebie czasie Ukraina zaczęła podważać partnerstwo strategiczne z Polską. Wydarzenia, które do niedawna łączyły oba państwa, okazały się przyczyną ich rozbieżności.

W przeciągu 25 lat Polska i Ukraina nie prowadziły stałego dialogu na temat historycznych wątków (przede wszystkim polskich). „Zamrożony” wcześniej konflikt ponownie stał się przyczyną nieporozumień między państwami, mimo iż na Ukrainie uważano go za rozwiązany. Z jednej strony naturalnym jest poruszenie wątków historycznych w politycznej retoryce, odzwierciedlając pragnienia polskiego społeczeństwa, jednak niedostateczna znajomość problemu oraz przedłużenie procesów badawczych w obu państwach, doprowadziły do błędnej interpretacji wydarzeń z obu stron. Brak porozumienia można również zauważyć w podejściu do wspólnych wydarzeń na terytorium obu państw. Z jednej strony, Polakom ciężko uwierzyć w to, że czerwono-czarne sztandary na placach podczas rewolucji godności, gloryfikacja UPA na Ukrainie oraz źródła inspiracji dla współczesnej walki o niezależność ukraińskiego państwa nie mają żadnego antypolskiego kontekstu, z drugiej zaś – Ukraińcom trudno zrozumieć, że lipcowa rezolucja parlamentu Polski nie była antyukraińską¹³. Oprócz wskazania winnych za morderstwa na Wołyniu w latach 1943-1944 polski rząd uznał wołyńską tragedię za ludobójstwo. W 2013 r. polski Sejm uchwalił rezolucję, żeby upamiętnić

¹² V. Stepanenko, Y. Pylynskyi, *Ukraine's Revolution: The National Historical Context and the New Challenges for the Country and World*, [w:] *Ukraine After The Euromaidan. Challenges and Hopes*, V. Stepanenko, Y. Pylynskyi (eds.), Bern 2015, s. 11.

¹³ K. Зарембо, *Інтерв'ю з польським дипломатом. Аудит зовнішньої політики: Україна – Польща. Дискусійна Записка, Інститут Світової політики, Київ 2016, s. 13-14.*

to zdarzenie, przedstawiając ukraińskie działania jako antypolskie, prowadzone w duchu etnicznej czystki i z przejawami ludobójstwa¹⁴.

Z tego powodu ukraińscy politycy powinni wykazywać się dojrzałością i mądrością w dialogu z Polską, postrzegając historyczne pretensje nie jako oskarżenie, ale jako apel o pomoc i współpracę. Dobrym przykładem takiej polityki jest oświadczenie-odpowiedź Rady Najwyższej¹⁵, która była na ogół pozytywnie postrzegana w Polsce, zwłaszcza wśród polityków partii Prawo i Sprawiedliwość. Warto również wspomnieć o zgodzie, jaką wypracowali ukraińscy i polscy dyplomaci, podczas komentowania filmu „Wołyń” jako wyjątkowego utworu sztuki, nie pretendującego do historycznej precyzji¹⁶. Mimo tego, część Polaków, mająca neutralny stosunek do tej kwestii, po obejrzeniu filmu zaczęła negatywnie odnosić się wobec Ukraińców¹⁷. Tak czy inaczej, przejawy narodowej przynależności znalazły swoje odzwierciedlenie w stosunkach pomiędzy Polską a Ukrainą. Wydarzenia na Majdanie oraz sytuacja we wschodniej części Ukrainy wywołały niespotykane wcześniej poczucie jedności Ukraińców. Jednocześnie zachęciło to ukraińskich polityków do opowiadania się za interesami elektoratu, dlatego też projekty o dekomunizacji można uważać za wysiłek tworzenia nowej, socjalnej tożsamości. Niestety, miały one wiele sprzecznych decyzji, spośród których jedną była idea kijowskiej Rady Miejskiej o przemianowaniu Prospektu Moskiewskiego na Prospekt im. Bandery, co w konsekwencji doprowadziło do nowego nieporozumienia z polskim partnerem.

Szef polskiego MSZ podczas wizyty we Lwowie groził Ukraińcom, „prowadzącym antypolską działalność”¹⁸, zakazami wjazdu na terytorium Polski, jak również prezydent RP głośno zwrócił uwagę na to, że na ważnych stanowiskach ukraińskich są ludzie mający poglądy antypolskie¹⁹. Wypowiedzi te zostały bardzo źle przyjęte przez Ukrainę. Najgorszym w tym wszystkim jest fakt, że słysząc negatywne wypowiedzi polityków świat może odebrać je jako oficjalne zdania państwa. Pogorszenie się stosunków polsko-ukraińskich wynika przede wszystkim z braku porozumienia. Jak w Polsce, tak i na Ukrainie są siły polityczne, które podgrzewają taką atmosferę reakcji wśród społeczeństwa.

¹⁴ A. Szeptycki, *Poland-Ukraine Relations*, „Revista UNISCI/UNISCI Journal” 2016, no 40, s. 62.

¹⁵ Rezolucja nr 5095 o oświadczeniu Rady Najwyższej w związku z przyjęciem przez Senat i Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwał z 7 VII 2016 r. i 22 VII 2016 r. „W sprawie oceny polsko-ukraińskiego konfliktu w latach II wojny światowej”.

¹⁶ K. Запембо, *op.cit.*, s. 15.

¹⁷ Prezes Związku Ukraińców oskarżył Polaków o szerzenie nienawiści wobec Ukraińców. „Do ataków fizycznych dochodzi już niemal w całej Polsce”, <https://www.prawdaobjektywna.pl/polska/piotr-tyma-o-relacjach-polsko-ukrainskich-3807.html> (3 III 2018).

¹⁸ P. Kowal, *Konfrontacyjny klimat w stosunkach polsko-ukraińskich. Ząb za ząb*, „Polityka”, 14 XI 2017.

¹⁹ *Ibidem*.

Prof. Przemysław Żurawski vel Grajewski, zasiadający w gabinecie politycznym byłego ministra spraw zagranicznych Witolda Waszczykowskiego, stwierdził:

Mamy dwie płaszczyzny relacji – płaszczyznę realnych działań i płaszczyznę wyobrażeń opinii publicznej w obu krajach, czyli atmosfery wzajemnych relacji. Atmosfera wzajemnych relacji w istotny sposób się pogarsza, co wynika zarówno z błędów po obu stronach, jak i ze względu na niedobory finansowe obecnego rządu z czasów, gdy był w opozycji. Zaplecze intelektualne tego obozu nie rozbudowało dostatecznie dużych kontaktów międzyludzkich z ukraińskim zapleczem eksperckim i opiniotwórczym, w związku z czym obecny przekaz rozpowszechniany na Ukrainie, kształtowany jest w sposób przemożny pod wpływem narracji polskiej opozycji. Dlatego Polska jest przedstawiana jako kraj izolowany na arenie międzynarodowej, rządzony w sposób quasi-dyktatorski i nacjonalistycznie wrogi Ukrainie²⁰.

Wspomniane czynniki należy oczywiście rozpatrywać dwustronnie, ponieważ przyczyna konfliktu leży przede wszystkim w ideach narodowych. Prezydent Polski – Andrzej Duda, przedstawił wyraźne rozumienie swojej wizji, co do modelu politycznego kierunku, dotyczącego kształtowania silnego i ważnego państwa, prowadzącego dialog z UE, broniąc przy tym interesów własnego społeczeństwa oraz maksymalizując wysiłki dla umocnienia statusu regionalnego lidera i bardzo wpływowego przedstawiciela NATO we wschodniej Europie. Nic dziwnego, że taka platforma polityczna stała się sprzyjającym środowiskiem dla wzrostu idei narodowej w Polsce²¹. Biorąc pod uwagę kwestie poglądów polskich polityków na stosunki z Ukrainą, warto zaznaczyć, że są w Polsce takie siły polityczne, które nie traktują kwestii stosunków polsko-ukraińskich priorytetowo²². Dowodem na to jest propozycja (luty 2016 r.) o zapewnieniu środków na budowę muru na wschodniej granicy Polski, aby uniemożliwić migrantom bezprawne przenikanie do państwa²³. Również na Ukrainie nie działa obecnie żadna polityczna siła czy

²⁰ M. Zaniewicz, *Polska nie musi zabiegać o przychylność Ukrainy – wywiad z Przemysławem Żurawskim vel Grajewskim (MSZ RP)* [24 X 2017], <https://www.eastbook.eu/2017/10/24/polska-nie-moze-wykonywac-pracy-za-dyplomacje-ukrainska-wywiad-z-przemyslawem-zurawskim-vel-grajewskim-msz-rp/> (6 III 2018).

²¹ А. Найчук, *Як розвиватимуться відносини України з Польщею: основні проблеми і перспективи*, <http://hvylya.net/analytics/geopolitics/yak-rozvivatimutsya-vidnosini-ukrayini-z-polshheyu-osnovni-problemi-i-perspektivi.html> (4 VIII 2016).

²² Patrz również: *Kukiz o zaangażowaniu Polski w sprawę Ukrainy: Powinniśmy skończyć z rolą frajera. Jesteśmy jak Głupi Jasio*, <http://karta.telewizjarepublika.pl/kukiz-o-zaangazowaniu-polski-w-sprawie-ukrainy-powinnismy-skonczyz-z-rola-frajera-jestesmy-jak-glupi-jasio,17316.html> (6 III 2018); *Kukiz do Kaczyńskiego: Podajecie rękę tym, którzy czczą diabła* [w:] <https://dorzeczy.pl/kraj/44460/Kukiz-do-Kaczynskiego-Podajecie-reke-tym-ktorzy-czcza-diabla.html> (6 III 2018).

²³ *Польские националисты предлагают построить стену на границе с Украиной*, <https://focus.ua/country/346288/> (26 II 2016).

partia, która miałaby na celu pogłębienie i ulepszenie integracji z Polską. Ukraińskie władze kierują swoje zainteresowania w stronę Brukseli, Waszyngtonu czy Berlina, spodziewając się z ich strony wsparcia finansowego, wojskowego i politycznego. Po wydarzeniach na Majdanie w latach 2013-2014 Ukraina powróciła do idei budowania prawdziwego, demokratycznego państwa z prawidłowo funkcjonującymi instytucjami władzy oraz procedurami gwarantującymi wolne i sprawiedliwe wybory. Z drugiej strony, nadal istnieje konieczność kontynuowania wsparcia dla działania instytucji demokratycznych, jak również efektywnej, lokalnej i regionalnej władzy na Ukrainie, za pomocą konstytucyjnych reform²⁴.

Podsumowując wszystkie te wydarzenia, warto wspomnieć o reformach, które udało się jednak na Ukrainie przeprowadzić. Reformy instytucji publicznych w latach 2010-2013 były skupione głównie na centralizacji władzy, nadając dodatkowe, niekiedy nawet pozakonstytucyjne, uprawnienia prezydentowi Ukrainy, jego administracji oraz rządowi (np. przyjęcie uchwały o zawieszeniu integracji europejskiej oraz przywrócenie więzi gospodarczych z Federacją Rosyjską²⁵), wyłączając ekonomiczną możliwość opozycyjnych polityków, co do finansowania akcji protestacyjnych. Ciągła oligarchizacja władzy i nielegalne odbieranie przedsiębiorstw wiązały się nie tylko z członkami rodziny prezydenta, ale również z jego zaufanymi pełnomocnikami (O. Efremov, O. Janukowycz, R. Achmetow, D. Firtasz, B. Kolesnikow, A. Klyuev, S. Lyovochkin)²⁶. Niezadowolone oligarchów (I. Kołomojski, S. Taruta, H. Boholyubov), którzy tracić mieli swój biznes oraz zwykłych obywateli, co do polityki władzy, stały się dodatkową przyczyną dla powstania „Majdanów” w państwie pod koniec 2013 i na początku 2014 r. Ucieczka prezydenta Janukowicza oraz nieobecność władzy wykonawczej podniosła kwestię legitymizacji procesów społeczno-politycznych w państwie. Dlatego też pierwszą decyzją Rady Najwyższej było przeprowadzenie wyborów prezydenckich, wyborów przewodniczącego Rady Najwyższej (O. Turchynov) oraz mianowanie składu i przewodniczącego Gabinetu Ministrów Ukrainy (O. Jaceniuk).

Wybory prezydenckie na Ukrainie w maju 2014 r. doprowadziły do objęcia władzy przez jednego ze spikerów „Majdanu”, Petra Poroszenkę, którego głównym hasłem było „Żyć po nowemu”, oznaczające możliwość przeprowadzenia reform we wszystkich sektorach gospodarki państwowej oraz życia społecznego²⁷.

²⁴ M. Emerson, V. Movchan, *Deepening EU-Ukrainian Relations. What, why and how?*, London 2016, s. 3-4.

²⁵ *Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 р. № 905-р Київ*, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/905-2013-p> (6 III 2018).

²⁶ В. Червоненко, *Карта олігархів України та їхній вплив на владу* [27 III 2015], http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/03/150326_oligarch_ukraine_map_vc (29 I 2017).

²⁷ Wśród reform na lata 2014-2016 można wyróżnić: 1) decentralizację systemu administracji publicznej (transfer lokalnych uprawnień gospodarczych, regulacyjnych, finansowych, administracyjnych); 2) początek przeprowadzenia reform administracyjno-terytorialnych (tworzenie wspólnot terytorialnych na zasadzie tworzenia podobnych do polskiej gminy); 3) reformy

Od 2015 r. według decyzji Rady Najwyższej Ukrainy²⁸ przeprowadzana jest dekomunizacja jako proces powrotu byłych nazw miast i wsi, obalenia pomników Lenina i innych działaczy totalitarnej przeszłości²⁹. Do systemu zarządzania państwem zapraszani są specjaliści z Gruzji, Litwy i Polski. W ten sposób na prezesa Kolei Ukrainińskich powołany został Wojciech Balczun (były prezes PKP Cargo), a na przedstawiciela prezydenta Ukrainy w Gabinetie Ministrów Ukrainy – Leszek Balcerowicz.

Wnioski końcowe

Podstawowym celem artykułu była odpowiedź na dwa zasadnicze pytania: jakie były główne motywy rewolucji godności na Ukrainie oraz, w jaki sposób wydarzenia te wpłynęły na polsko-ukraińskie stosunki. Mianem rewolucji godności określa się pokojowe protesty, odbywające się w Kijowie od 21 listopada 2013 do lutego 2014 r., które stanowiły obywatelską reakcję na zapowiedź prezydenta Janukowycza, co do wycofania się z proeuropejskiego kursu polityki zagranicznej na rzecz ściślejszego związku z Federacją Rosyjską. Niewątpliwie rewolucja godności wywarła pozytywny wpływ na wiele obszarów funkcjonowania Ukrainy. Doprowadziła do decentralizacji systemu zarządzania państwem (przekazanie ekonomicznych, finansowych i administracyjnych uprawnień na poziom lokalny), przeprowadzenia reformy administracyjno-terytorialnej oraz transformacji

---

„bloku siłowego” – Ministerstwo Obrony Ukrainy, np.: szybkie przywrócenie zdolności bojowej jednostek wojskowych poprzez przeprowadzenie szkoleń i treningów, zapewnienie dostarczenia zakupionego lub odnowionego uzbrojenia oraz sprzętu wojskowego, przeprowadzenie otwartych licytacji i przetargów na zakup wszystkich rodzajów nieruchomości i usług; 4) reformy w ministerstwach i monopolach państwowych – Ministerstwo Polityki Społecznej Ukrainy, Ministerstwo Sprawiedliwości Ukrainy, np.: zmniejszenie ilości ulg społecznościowych, zwiększenie wieku emerytalnego obywateli, w celu zmniejszenia wielkości dotacji na rzecz Funduszu Emerytalnego z budżetu państwa, odnowienie władzy, lustracja urzędników państwowych, funkcjonariuszy organów ścigania, sędziów, zamieszczenie w otwartym dostępie deklaracji finansowych urzędników państwowych i sędziów, utrata przez Krajową Spółkę Akcyjną „Naftogaz Ukrainy” od 1 X 2015 r. monopolu na dostarczenie i sprzedaż gazu. Ponad połowę importowanego gazu dostarczają prywatni importerzy. Konsument może wybrać dostawcę gazu. W konsekwencji oznacza to zmniejszenie oraz całkowitą rezygnację z zakupu gazu ziemnego w Federacji Rosyjskiej od 2016 r.

²⁸ Pakiet ustaw dekomunizacyjnych Rady Najwyższej Ukrainy: *Закон України. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки*, „Відомості Верховної Ради” 2015, № 26, ст. 219.

²⁹ *16 реформ і 10 провалів. Україна змінюється, але треба швидше, більше, сміливіше*, *Тексти – журналістика даних* [21 XII 2015], http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/639-40/16_reform_i_10_provaliv_Ukrajina_zminujetsa (29 I 2017).

w tzw. w „bloku siłowym” (Ministerstwie Obrony Ukrainy, Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Ukrainy), reformy w ministerstwach oraz monopolach państwowych, a mianowicie w Ministerstwie Polityki Socjalnej Ukrainy, Ministerstwie Sprawiedliwości Ukrainy, Państwowej Spółce Akcyjnej Naftogaz Ukrainy i innych.

Europejski kierunek polityczny Ukrainy nadal pozostaje najważniejszym tematem relacji dwustronnych, jednak rola Polski jako głównego adwokata europejskich aspiracji Kijowa w ostatnich latach znacząco się zmieniła. Niemniej jednak wzajemne stosunki Polski i Ukrainy nadal można uważać za silne partnerstwo, ze względu na intensywność kontaktów osobowych, kulturową bliskość, wspólną historię oraz położenie geograficzne. Polska chce żeby jej ukraiński sąsiad był stabilnym, osiągniętym sukcesem, demokratycznym i „europejskim” (nie tylko w geograficznym sensie) państwem. Ponadto po rewolucji godności Polska zobowiązała się do wsparcia reformy samorządowej na Ukrainie. Jest ona niezwykle ważna dla obu państw. Z drugiej strony, oprócz politycznie trudnej do przeprowadzenia modernizacji państwa, dodatkową przeszkodą są separatystyczne tendencje, wspierające Rosję³⁰. Polska, jak żadne inne państwo Europy, rozumie rzeczywistość sytuacji na Ukrainie i jest najlepszym narzędziem do polepszenia przyszłej współpracy, nie tylko w ramach Partnerstwa Wschodniego, ale również w stabilnym kontakcie z Brukselą, czy też wprowadzenia skutecznej polityki w reakcji na aneksję Krymu i wojnę hybrydową w Donbasie³¹.

Ukraina i ukraiński naród dzięki rewolucji godności stopniowo spełniają swoje europejskie marzenia. Odnosząc się do pytania, sformułowanego we wstępie artykułu, stwierdzić należy, że rewolucja godności, aneksja Krymu oraz wojna hybrydowa na wschodzie Ukrainy doprowadziły do ochłodzenia stosunków z polskim sąsiadem i pogorszenia się atmosfery wzajemnego dialogu. Nie ulega wątpliwości, że Polska straciła swoją rolę głównego adwokata europejskich aspiracji Ukrainy, a w debacie publicznej używane są sformułowania wywołujące niezrozumienie i słuszne protesty zarówno po stronie polskiej, jak i ukraińskiej³². Główną ich przyczyną nie jest jednak teraźniejszość czy brak zgody, co do kształtu przyszłych relacji, ale wykorzystywana do bieżących celów politycznych przeszłość.

³⁰ A. Szeptycki, *op.cit.*, s. 63-64.

³¹ *Priorytetowe Partnerstwo. Wspólna wizja stosunków polsko-ukraińskich*, Otwarta Europa, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2017, s. 4

³² B. Klich, B. Tarasiuk, *Coraz gorzej między Polską i Ukrainą. Przez wykorzystywanie przeszłości. Oświadczenie*, „Gazeta Wyborcza”, 24 II 2018.

Abstract

Aliesia Pavliuk

Polish-Ukrainian relations after the revolution of dignity

Since Ukraine's independence, Poland has tried to support its pro-Western aspirations and the political and economic transformation. In the last time, however, we can observe a cooling of mutual relations, resulting primarily from discrepancies in the understanding of historical policy. Nevertheless, the reasons for this phenomenon may also be found in the events in Ukraine that took place in 2013-2014 and which were later described as the Revolution of Dignity. The main aim of the article is to provide the answer to the question whether and to what extent the Revolution of Dignity in Ukraine affected the mutual relations both in the political and social dimensions.

Keywords: Revolution of Dignity, Euromaidan, Poland, Ukraine

References

- 16 reform i 10 provaliv. *Ukrayina zminyuyet'sya, ale treba shvydshe, bil'she, smilyvishe. Teksty – zhurnalistyka danykh* [21 XII 2015], http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/63940/16_reform_i_10_provaliv_Ukrayina_zminujetsa (29 I 2017).
- Chervonenko, V., *Karta oliharkhiv Ukrayiny ta yikhniy vplyv na vladu* [27 III 2015], http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/03/150326_oligarch_ukraine_map_vc (29 I 2017).
- Emerson, M., Movchan, V., *Deepening EU-Ukrainian Relations. What, why and how?*, London 2016.
- Klymonczuk, W., *Ukraina w poszukiwaniu wolności – od Rewolucji Godności do wyborów parlamentarnych w 2014 roku*, „Wschód Europy” 2015, nr 1.
- Larsson, C., *The Eastern Partnership Vilnius-Summit and the Battle for Ukraine*, <https://www.europeaninstitute.org/index.php/ei-blog/187-november-2013-/1815-the-eastern-partnership-vilnius-summit-and-the-battle-for-ukraine-1120> (1 III 2018).
- Marczenko: *Dlaczego na Ukrainie powstał Euromajdan?* [10 II 2014], <https://obserwatorpolityczny.pl/?p=19004> (22 XI 2017).
- Naychuk, A., *Yak rozvyvatymut'sya vidnosyny Ukrayiny z Pol'shcheyu: osnovni problemy i perspektyvy*, <http://hvylya.net/analytics/geopolitics/yak-rozviv->

- atimutsya-vidnosini-ukrayini-z-polshheyu-osnovni-problemi-i-perspektivi.html (4 VIII 2016).
- Pol'skiye natsionalisty predlagayut postroit' stenu na granitse s Ukrainoy*, <https://focus.ua/country/346288/> (26 II 2016).
- Prezes Związku Ukraińców oskarżył Polaków o szerzenie nienawiści wobec Ukraińców. Do ataków fizycznych dochodzi już niemal w całej Polsce*, <https://www.prawdaobjektywna.pl/polska/piotr-tyma-o-relacjach-polsko-ukrainskich3807.html> (3 III 2018).
- Priorytetowe Partnerstwo. Wspólna wizja stosunków polsko-ukraińskich*, Otwarta Europa, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2017.
- Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 21 lystopada 2013 r. № 905-r Kyiv*, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/905-2013-p> (29 I 2017).
- Stepanenko, V., Pylynskyi, Y., *Ukraine's Revolution: The National Historical Context and the New Challenges for the Country and World*, [in:] *Ukraine After The Euromaidan. Challenges and Hopes*, V. Stepanenko, Y. Pylynskyi (eds.), Bern 2015.
- Szeptycki, A., *Poland-Ukraine Relations*, „Revista UNISCI / UNISCI Journal” 2016, nr 40.
- Thomas, E., *Ukraine unrest: Protesters in stand-off over EU deal*, BBC News, Europe, 2 XII 2013.
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 lipca 2013 r. w sprawie uczczenia 70. rocznicy Zbrodni Wołyńskiej i oddania hołdu Jej ofiarom*, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP2013000060> (1 III 2018).
- U ES vidkynuly propozytsiyu Kyyeva pro trystoronni perehovory za uchastyu Rosiyi*, <http://www.pravda.com.ua/news/2013/11/22/7002724/> (22 XI 2013).
- Zakon Ukrayiny Pro zasudzhennya komunistychnoho ta natsional-sotsialistychnoho (natsysts'koho) totalitarnykh rezhymiv v Ukrayini ta zaboronu propahandy yikhn'oyi symboliky*, „Vidomosti Verkhovnoyi Rady” 2015, № 26, s. 219.
- Zarembo, K., *Interv'yu z pol's'kym dyplomatom, Audyt zovnishn'oyi polityky: Ukrayina – Pol'shcha. Dyskusiyna Zapyska*, Instytut Svitovoyi polityky, Kyiv 2016.

Aliesia Pavliuk – mgr europeistyki, doktorant w Zakładzie Studiów Strategicznych i Europejskich w Instytucie Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego. ORCID: 0000-0002-1545-1029